

فصلنامه مدیریت و توسعه ورزش

سال دهم، شماره دوم، پیاپی ۲۶

دانشگاه کویان

نقش ورزش در تحقق ارزش‌های استراتژیک اسلامی

محمد گلچین کوهی*؛ مرتضی رضایی صوفی^۲؛ لقمان کشاورز^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۰۴

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش بررسی نقش ورزش در تحقق ارزش‌های استراتژیک اسلامی بود. **روش‌شناسی:** پژوهش از نوع کیفی و با رویکردهای هرمنوتیک و پدیدارشناسی انجام شد. داده‌ها با بررسی آیات قرآن، احادیث معتبر و اسناد استراتژیک ورزش کشور گردآوری شدند. سپس به روش نمونه‌گیری نظری با ۴۶ نفر از متخصصان حوزه، دانشگاه و مدیران ورزش مصاحبه نیمه ساختاریافته عمیق تا رسیدن به اشباع نظری، به عمل آمد. تحلیل داده‌ها به صورت استقرایی و با رویکرد کاهش‌گرایی انجام شد. اعتبار پژوهش از نظر شاخص‌های باورپذیری، قابل دفاع بودن و اطمینان‌پذیری مورد تایید واقع گردید. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش نشان دادند؛ ورزش ظرفیت بالایی در تحقق ارزش‌های استراتژیک اسلامی، در سلسله مراتب ارزش‌ها، از ارزش‌های حیات دنیا (اقتصاد و معیشت، سلامت، امنیت)، فردی (تعلیم و تربیت اسلامی)، اجتماعی (حفظ نظام اسلامی، عزت اسلام و مسلمین، عدالت، اصلاح، احسان، توسعه) تا ارتباط با خدا (ایمان) را دارد.

نتیجه‌گیری: معرفی ظرفیت ورزش در ارزش آفرینی در جامعه و تحقق ارزش‌های استراتژیک اسلامی، می‌تواند آن را به یکی از پدیده‌های استراتژیک برای نظام جمهوری اسلامی تبدیل کند؛ تا در برنامه‌های آینده کشور نظیر برنامه هفتم توسعه و گام دوم انقلاب، ورزش به جایگاه شایسته خود دست یابد.

واژه‌های کلیدی: نقش ورزش؛ ارزش‌های استراتژیک؛ ارزش‌های اسلامی؛ تحقق ارزش‌ها

۱. دانشجوی دکترای مدیریت ورزشی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. ۲. دانشیار گروه تربیت بدنی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. ۳. استاد گروه تربیت بدنی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

* نشانی الکترونیک نویسنده مسئول: Email:titigolchin@yahoo.com

مقدمه

ورزش به معنای امروزی‌اش، پدیده‌ای مرکب و نوظهور است. این پدیده علاوه بر رابطه‌ای که با عوامل فردی و شخصی دارد و می‌تواند به عنوان موضوعی خرد مورد تأمل قرار گیرد؛ پدیده‌ای مستقل اجتماعی نیز هست؛ که دارای حیات و حرکتی خاص است. وسعت و گستردگی ورزش در سطح جامعه، ابهام و پیچیدگی‌هایی که در ساختار، روابط و رفتارهای آن وجود دارد و نیز ارتباط و پیوندش با سایر پدیده‌های خاص اجتماعی، اعم از سیاست، اقتصاد، فرهنگ و غیره. همچنین آمیختگی‌اش با ارزش‌ها و اخلاق اجتماعی، موجب آن شده است که ورزش به صورت موضوعی کلان و در خور توجه، نمود یابد (Maktabi, 1998). لذا به منظور بهرمندی مطلوب از ورزش، باید ظرفیت‌ها و ابعاد گوناگون آن در قالب اهداف و ارزش‌هایی که ورزش در جامعه تولید می‌کند؛ مورد توجه قرار گیرند.

از طرفی در جمهوری اسلامی ایران تلاش بر آن است که در مدیریت، از اصول و مبانی اسلام در تمامی ابعاد استفاده گردد. لذا رویکرد و پارادایم نظام را باید بر مبنای مدیریت اسلامی دانست. اما تعاریف مختلفی از مدیریت اسلامی توسط اندیشمندان این حوزه انجام شده است. دامنه این برداشت‌ها که بسیار زیاد است؛ بیشتر بر محور ارزش‌ها، مبانی اخلاقی مکتب اسلام و سیره پیشوایان دین، قرار داشته است (Forouzandeh & molaei, 2009). به عبارت دیگر مدیریت اسلامی را مدیریت بر مبنای ارزش‌ها و نظام ارزشی آن باید دانست. از این رو برای درک و تحقیق در مسایل مدیریت اسلامی، نیاز به شناخت مفهوم ارزش‌ها و نظام ارزشی در اسلام است. رابطه مدیریت اسلامی و ارزش‌ها، از

راه تاثیر نظام ارزشی اسلام در اعمالی چون تعیین هدف، تصمیم‌گیری، استراتژی، خط‌مشی-ها، سیاست‌ها، روش‌ها و رویه‌های اجرایی، برنامه عملیاتی و غیره ظاهر می‌شود (Tavakkoli, 2012). از طرف دیگر مدیریت بر مبنای ارزش در سازمان دارای فرآیند مشخصی است. در این نوع مدیریت ابتدا ارزش‌های استراتژیک مشخص شده؛ سپس بر مبنای آن‌ها ارزش‌ها و اهداف میانی و عملیاتی تعیین می‌شوند (Mobini & Rabbani, 2012).

اما ارزش‌ها، اصول، اهداف و معیارهای اجتماعی موجود در یک فرهنگ بوده و از اهمیت ذاتی برخوردارند و به عنوان مبنایی برای قضاوت در مورد آنچه درست و غلط است؛ مورد استفاده قرار می‌گیرند (Tavakkoli, 2012). روکیچ^۱ ارزش‌ها را به دو دسته ارزش‌های ابزاری و غایی تقسیم می‌کند؛ که خود آنها از دو بخش فردی و اجتماعی تشکیل شده‌اند. به کمک این تقسیم‌بندی می‌توان اهمیت نسبی هر یک از عناصر و میزان اهمیت سلسله مراتبی آن‌ها را ترسیم کرد (Faramarzi, 1999). شوارتز^۲ نیز در نظریه ارزش‌های دوار خود ارزش‌ها را به دو بخش جمعی و فردی تقسیم می‌کند (Eisazadegan, 2012).

اما اندیشمندان اسلامی، ملاک کلی ارزش را مصلحت عمومی فرد و جامعه و مصلحت واقعی انسانیت تعریف کرده‌اند. مصلحت، یعنی هر چیز که موجب کمال و صلاح واقعی انسانیت است (Mesbah Yazdi, 2012). از این دیدگاه می‌توان اهدافی طولی برای آفرینش نوع انسان در نظر گرفت. یعنی هدف نهایی، رسیدن به

1. Rokeach
2. Schwartz, S,H

مصباح یزدی (۱۳۹۴) مهم‌ترین ارزش‌های اجتماعی را عدالت، احسان و عزت و عظمت مسلمانان معرفی می‌نماید (Mesbah Yazdi, 2015). به نظر می‌رسد محققان، در خصوص تقسیم‌بندی ارزش‌های فردی، اجتماعی و در ارتباط با خدا اتفاق نظر دارند. لکن در مورد این که هر ارزش چه جایگاهی در مراتب ارزش‌ها دارد؛ اختلاف نظر وجود دارد.

اما امروزه در مدیریت استراتژیک، ارزش‌ها نقش اساسی دارند و به عنوان ارزش‌های محوری مطرح هستند. در تحقیقی به بررسی نقش و جایگاه ارزش‌ها در مدیریت مبتنی بر ارزش پرداخته شد. نتایج نشان دادند که ارزش‌ها در تعیین اهداف بنیادین، چشم‌انداز و مأموریت سازمان، در برنامه‌ریزی استراتژیک، در کنترل برنامه و در جهت‌گیری‌های سازمان نقش اساسی دارند. محققان در نهایت عنوان کرده‌اند در صورت عملکرد صحیح و کامل، ارزش‌ها در سازمان نهادینه شده و به فرهنگ ارزشی تبدیل می‌شوند (Mobini & Rabbani, 2012).

کینی (۲۰۰۸) در نظریه خود، که به تفکر ارزشی معروف است؛ عنوان می‌کند که ارزش‌ها می‌توانند تمام فعالیت‌های مدیریت را تحت تاثیر قرار دهند. مثلاً در زمینه تصمیم‌گیری، سطوح مختلف ارزش، از ارزش‌های استراتژیک، میانی و زمینه، برای یک سیستم تعریف می‌شود. براساس این نظریه در هر موقعیت تصمیم‌گیری، ارزش‌ها اهمیت بنیادی دارند و هدف تحقق آن‌ها است. بنابراین ابتدا به ارزش‌ها توجه می‌شود و براساس آن‌ها گزینه‌های تصمیم مطرح می‌شوند (Keeney, 2008).

آخرین مراتب کمال و قرب الهی و بهرمندی از عالی‌ترین فیض، رحمت و رضوان ابدی است. هدف متوسط، تحقق عبادت و اطاعت از خدای متعال است؛ که وسیله‌ای برای رسیدن به آن مقام عالی و هدف نهایی محسوب می‌شود. در نهایت هدف قریب، فراهم شدن زمینه‌های مادی و اجتماعی و تحقق شناخت لازم برای انتخاب آزادانه راه راست زندگی و گسترش خداپرستی است (Mesbah Yazdi, 2011).

در همین راستا، در میانی اخلاقی و مدیریت اسلامی، تقسیم‌بندی ارزش‌ها از سطح فرد، اجتماع و در ارتباط با خدا مطرح شده است (Mesbah Yazdi, 2015; Aliakbari & Ramezani, 2013).

در تحقیقی محققان در یک تقسیم‌بندی ارزش‌های اخلاقی را دارای چهار بعد تعامل فرد با خودش، با دیگران، با محیط و با خداوند، دانسته‌اند (Fernando & Chowdhury, 2010).

علی اکبری و رضانی (۱۳۹۱) در پژوهش خود، اخلاق خدا محوری را مهمترین عامل در مبحث ارزش‌های اخلاقی اسلامی می‌دانند؛ که شامل ارزش‌هایی از قبیل خداشناسی، توکل، عدالت و کرامت انسانی و غیره می‌باشد. این نظام ارزشی اخلاقی، در بعد فردی از ارزش‌هایی چون تواضع، سخاوت، نظم، حسن خلق، ساده زیستی و غیره، تشکیل شده است. محققان بعد از سطح فردی اخلاق اجتماعی را مطرح می‌کنند، که فیوضات ارزشی به سمت اجتماع سرازیر می‌شود. در آخر موضوع آفات ارزشی اخلاق، در این مدل نمایان می‌شود؛ که تاثیر منفی در سه قسمت ارزش‌های الهی، فردی و اجتماعی دارند (Aliakbari, & Ramezani, 2013).

حرفه‌ای، مورد توجه قرار گیرند و استراتژی‌های آموزشی خاصی برای هر هدف تدوین و اجرا شوند (Ramezanijad & Goharrostami, 2017).

از دیگر کارکردهای ورزش اثرات اجتماعی آن است. در بررسی تاثیر ورزش بر روی اجتماع، پارسامهر و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیق خود نشان دادند؛ تقویت و گسترش ورزش و فعالیت‌بدنی افراد در جامعه، به افزایش انسجام اجتماعی آن‌ها کمک می‌کند و در ایجاد جامعه‌ای منسجم موثر خواهد بود (Parsamehr, Rasoolinejad & Nikzad, 2016). در تحقیق دیگری، در خصوص تعیین نقش ورزش در ایجاد انسجام اجتماعی، نشان داده شد؛ ورزش از طریق عواملی چون ایجاد سرمایه اجتماعی، تولید و تقویت نظام ارزشی، ایجاد وجوه مشترک، شادابی، نشاط بر انسجام اجتماعی تاثیرگذار است (Navabakhsh, & Javanmard, 2013).

یکی از زمینه‌هایی که ورزش ظرفیت ارزش‌آفرینی در آن را دارد؛ حوزه اقتصادی است. در همین راستا کلاشی و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی جنبه اقتصادی ورزش پرداختند. یافته‌ها نشان دادند؛ هزینه کرد دولت و خانوار بر روی ورزش، بر تولید ناخالص داخلی، شاخص امید به زندگی و کاهش انواع جرایم در ارتباط است (Kalashi, Hoseini & Rajaii, 2016). همچنین از دیگر جنبه‌های مختلف اقتصاد ورزش، ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم، تولید کالاها، تجهیزات و مکمل‌های غذایی در ورزش، صادرات کالاها و خدمات ورزشی (تجارت بین‌الملل)، رونق گردشگری و توسعه بازارهای محلی از طریق رویدادهای ورزشی، تبلیغات،

اما در خصوص ارزش‌هایی که ورزش ظرفیت ایجاد آنها را دارد؛ مرادی و همکاران (۱۳۹۴) نشان دادند؛ ورزش و مسابقات ورزشی، نقش مهمی در شناخت مشارکت و تشریک مساعی بین افراد، مسئولیت‌پذیری و بروز استعدادها، تقویت اجتماعی، تحکیم ارتباطات اجتماعی، تقویت همبستگی و مشارکت اجتماعی، ارتقاء سلامت روانی و جسمانی، پرورش اخلاق انسانی و اجتماعی، تقویت و ارتقاء سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و انسانی، گسترش روابط بین‌الملل و ارتباطات میان‌فرهنگی، تقویت تفاهم، توسعه صلح و غیره دارد (Moradi, Khaledian, & Mostafaei, 2015).

یکی از جنبه‌هایی که ورزش می‌تواند در آن نقش‌آفرین باشد؛ توسعه رفتارهای اخلاقی از طریق ورزش می‌باشد. رفتار اخلاقی نقش موثری در برقراری روابط فردی، گروهی و اجتماعی، در کنار ارتقای مهارت‌های جسمانی در ابعاد مختلف ورزشی دارد. شرکت در محیط‌های ورزشی، می‌تواند فوائد زیادی از قبیل منافع روانشناختی و اخلاقی را در پی داشته باشد. این منافع از طریق ایجاد موقعیت‌هایی برای احترام به دیگران، توسعه خودارجمندی، انجام رفتارهای اخلاقی، پذیرش برتری دیگران، بازی جوانمردانه، روحیه پهلوانی و غیره به دست می‌آیند. از طرف دیگر شواهدی موجود است که نشان می‌دهد؛ ورزش رقابتی و قهرمانی، می‌تواند باعث رفتارهای ضد اخلاقی، نظیر پرخاشگری، توهین به رقیب یا داور، استفاده از مواد نیروزا و غیره نیز، منتهی شود (Erfani & parsaju, 2018). البته محققان پیشنهاد می‌کنند، برای تحقق رشد اخلاقی در ورزش، باید اهداف اجتماعی، عاطفی و اخلاقی، از سطح ورزش تربیتی تا

به یک پدیده ملت ساز کرده است (Shrinivasa, 2018). این مورد برای هر حاکمیتی بسیار حایز اهمیت خواهد بود. با در نظر گرفتن جنبه‌های ارزش آفرینی ورزش تا اینجا نقش چند جانبه آن مشخص شد. اما در خصوص ارتباط ورزش و معنویت، نشان داده شده است که ورزشکاران از اعتقادات و ارزش‌های دینی خود در آمادگی، اجرا و نحوه شرکت‌شان در ورزش بهره می‌برند (Wiese, 2000). در همین راستا محققان نشان داده‌اند؛ معنویت نقش مهمی در افزایش عملکرد ورزشی، رشد شخصی و احساس خوب به زندگی دارد و روانشناسان ورزشی از آن برای تعدیل اثرات عوامل استرس‌زا و رفتارهای منفی در تمرین و ورزش استفاده می‌کنند (Roychowdhury, 2019). موارد مذکور نشان از تاثیر و کاربرد معنویت، در ورزش دارد. اما از طرف دیگر محققان حوزه اسلامی معتقدند؛ جذابیت ورزش برای نوجوانان و جوانان، می‌تواند ورزش را تبدیل به مدرسه‌ای ایدئال برای پرورش و تعلیم اصول اخلاقی و معنوی تبدیل کند و رشد و توسعه ارزش‌های عمومی و معنوی جامعه را با خود به همراه داشته باشد (Tajbakhsh, 2014). با این توصیف به نظر می‌رسد ورزش و معنویت، دارای تعامل و اثرگذاری دو سویه هستند. در پژوهش دیگری، نگرش اسلام در مورد ورزش بررسی شده است. نتایج نشان داد؛ اسلام نگرش مثبت نسبت به فعالیت‌های جسمانی دارد. این مورد می‌تواند منافی برای فرد و جامعه داشته باشد.

انتشارات و حق پخش تلویزیونی، ایجاد تاسیسات و امکانات گسترده ورزشی، مسائل فرهنگی و امنیتی، افزایش رفاه عمومی و سرمایه اجتماعی و انسانی در جامعه، مدال‌های دریافت شده در المپیک (شهرت و رقابت بین‌المللی) می‌باشد (Jalili, 2013).

یکی دیگر از جنبه‌های ارزش‌آفرینی ورزش، تعلیم و تربیت است. تربیت‌بدنی با تاکیدی که بر پرورش جسمی، ذهنی، هیجانی و برآزندگی اجتماعی دارد؛ نقش شایان توجهی را در فرایند تعلیم و تربیت ایفا خواهد کرد. این تاثیر از سه حوزه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی، قابل تحصیل است (Khalaji, 2016).

همچنین رضایی‌نژاد (۱۳۹۲) محورهای تربیت ورزشی متعادل و متوازن را شامل اثرات روانی-اجتماعی (انسانی)، زیستی، فرهنگی و ارزشی می‌داند. بر این اساس گستره نقش ورزش در تعلیم و تربیت را می‌توان از تعلیم و یادگیری ابعاد زندگی اجتماعی و انسانی، جسمانی تا اصول فرهنگی و ارزشی از مذهب، ایدئولوژی و باورها دانست. علاوه بر این، بحث تربیت الهی براساس وحی و سایر ارزش‌های فرهنگی، در مدیریت سازمان‌های ورزشی بسیار مهم است و بر شکل‌دهی و جهت‌گیری فعالیت‌ها اثر می‌گذارد (Ramzaninajad, 2013).

در همین راستا محققان تاکید دارند ورزش بر روی جنبه‌های جسمانی، روانی، شخصیت، رشد اجتماعی، نشاط اجتماعی، صلح و آرامش بین‌المللی و برادری تاثیر گذار است. همچنین ورزش با ایجاد شرایط یکسان برای همه، فارغ از شغل و مقام، قالبی از همبستگی اجتماعی، فراتر از زبان‌ها، سنت‌ها و مناطق جغرافیایی یک کشور ایجاد می‌کند؛ که همه این عوامل آن را تبدیل

معرفی ورزش از منظر تاثیرگذاری بر تحقق ارزش‌های اسلامی انجام نشده است. لذا مساله اصلی این تحقیق شناسایی و کشف ارزش‌های استراتژیک اسلامی و بررسی این موضوع بود که نقش ورزش در تحقق این ارزش‌ها چیست؟

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به دنبال بررسی نقش ورزش در تحقق ارزش‌های استراتژیک اسلامی بود. با هدف رسیدن به یافته‌هایی مبتنی بر داده‌های اصیل اسلامی و برگرفته از کلام وحی و معصومین، همچنین ایجاد ارتباط آن با پدیده ورزش، پژوهش حاضر با رویکرد هرمنوتیک (تحلیل متن) و پدیدارشناسی انجام شده است. تحقیق از بُعد ماهیت، تحقیقی بنیادی؛ از بعد هدف، تحقیقی اکتشافی و از بعد نوع داده، تحقیقی کیفی به شمار می‌آید. لذا در خصوص نحوه انجام تحقیق، در ابتدا به بررسی و تدبیر آیه به آیه از ابتدا تا انتهای قرآن پرداخته شد و ارزش‌ها و مفاهیم، استخراج و با احادیث مرتبط تکمیل شدند. ضمن این که احادیث، عمدتاً از کتب معتبر شیعی، نظیر اصول کافی، وسایل الشیعه، نهج البلاغه، غررالحکم و غیره، استخراج شدند؛ تا یافته‌ها کامل‌تر شوند. سپس ابعاد نظام ارزشی به روش اسقرایی و کاهش‌گرایی^۱، دسته‌بندی و تبیین شدند. این فرآیند در سه مرحله کدگذاری انجام شد. در مرحله اول کدگذاری، مفاهیم ارزشی استخراج شدند. در مرحله بعد، مفاهیم (ارزش‌ها) دسته‌بندی (مقوله‌بندی) شدند؛ که نتیجه آن شکل‌گیری سلسله مراتب ارزش‌ها شد. سپس در مرحله سوم، در هر مرتبه، ارزش‌های استراتژیک بدست آمدند. پس از پایان پذیرفتن

ضمن این که اسلام علاوه بر حفظ سلامتی، به توسعه توانایی جسمانی به منظور محافظت از خود، خانواده و سرزمین (امنیت و حفظ نظام اسلامی) اشاره دارد (Galimov, 2016). ذاکریان و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان اولویت‌بندی و تحلیل دیدگاه مراجع عظام تقلید و اساتید سطوح عالی حوزه علمیه، درباره کارکردهای ورزش در جامعه ایران پرداختند. نتایج نشان داد؛ ورزش در زمینه‌های روانی-اجتماعی، جسمانی، مذهبی-دینی، عاطفی، سیاسی و اقتصادی کارکردهای مهمی دارد؛ که پیامدهای آن شامل افزایش کیفیت زندگی، ارتقای سلامت فرد و جامعه، ایجاد محیط ورزشی معنوی، ایجاد انگیزه در اعضای جامعه، افزایش غرور ملی و استقلال کشور، کمک به اشتغال‌زایی و همچنین پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی در جامعه می‌باشد (Zakeriyan, et al., 2019).

اما نگرش سنتی موجود در مبحث ارتباط بین ورزش و فعالیت‌دینی با دین اسلام، غالباً به بررسی نظر اسلام در مورد ورزش محدود می‌شد و اکثر محققان قصد توجیه ورزش از منظر اسلام را داشته‌اند. این در حالی است که امروزه شاهد کارکردهای متنوعی از ورزش هستیم. با این وجود، محققان معتقدند مسئولین و نهادهای حاکمیتی جمهوری اسلامی، هنوز نمی‌دانند که از ورزش چه می‌خواهند و باید به دنبال کدام یک از کارکردهای سیاسی، اجتماعی، سلامت و قهرمانی در ورزش باشند (Taslimi, 2016). با توجه به کارکردهای متنوع ورزش از یک سو، همچنین اهمیت ارزش‌های استراتژیک در مدیریت اسلامی و حاکمیت جمهوری اسلامی از سوی دیگر، تاکنون تحقیقات زیادی در خصوص

نمونه‌گیری هدفمند و نظری انتخاب شدند و از آن‌ها نیز مصاحبه نیمه ساختاریافته عمیق، تا رسیدن به اشباع نظری به عمل آمد. که در نهایت نقش آفرینی ورزش، در تحقق ارزش‌های استراتژیک اسلامی تعیین و تایید شد.

از نظر اعتبار، تحقیق حاضر به دلیل نقل داده‌ها (عین آیه و احادیث) از اسناد معتبر، شاخص امانتداری و انتساب داده‌ها به وحی و معصومین (ع) و استفاده از اسناد توسعه ملی و ورزش؛ دو شاخص باورپذیری و قابل دفاع بودن را در حد بالایی دارا است. همچنین با بهرمندی مستمر از نظرات ۲۲ نفر از خبرگان حوزوی و دانشگاهی و ۲۴ نفر از افراد خبره در مدیریت ورزش کشور، در کلیه مراحل تحقیق و فرایندهای آن، از قبیل ثبت و تفسیر داده‌ها و مقایسه یافته‌ها، پایایی یا اطمینان‌پذیری مورد انتظار برای یک پژوهش، به خوبی تضمین و برآورد شده است.

یافته‌های پژوهش

بدون شک قرآن اصلی‌ترین منبع استخراج ارزش‌های اسلامی و درک نظام ارزشی اسلام است. لذا بدین منظور و با در نظر گرفتن روش‌های پژوهش و تدبر در قرآن (هرمنوتیک)؛ به بررسی آیه به آیه آن، پرداخته شد و مفاهیم دارای ویژگی‌های ارزشی در یک کار بسیار وسیع و وقت‌گیر، از آن استخراج شدند؛ که در جدول ۱ نمونه‌ای از آن قابل مشاهده است.

این قسمت، از طریق نمونه‌گیری نظری، یعنی به صورت گلوله‌برفی و هدفمند، ۲۲ نفر^(۱) از اساتید دانشگاه و روحانیان خبره سطح ۴، انتخاب شدند و از آن‌ها مصاحبه نیمه ساختاریافته عمیق به عمل آمد. این اساتید دارای تخصص‌های مختلف و مرتبط با ابعاد موضوع تحقیق، نظیر الهیات و معارف اسلامی، فقه و اصول، اخلاق اسلامی، مدیریت، مدیریت اسلامی بودند. یافته‌های این مرحله پس از رسیدن به اشباع نظری و تکمیل، به تایید رسیدند. حاصل انجام این فرآیند، کشف ارزش‌ها و ارزش‌های استراتژیک اسلامی شد. سپس پژوهش وارد فاز دوم گردید. ابتدا اسناد بالا دستی استراتژیک توسعه ملی (برنامه‌های توسعه چهارم، پنجم و ششم)، برنامه استراتژیک وزارت ورزش در سال ۱۳۹۲، به علاوه برنامه استراتژیک فدراسیون‌های ورزشی کشور نظیر فوتبال، کشتی و اسکواش، در کنار پیشینه موجود، مورد مطالعه قرار گرفت؛ تا ارزش‌هایی که ورزش در مدیریت و جامعه ایجاد می‌کند؛ به علاوه نتایج مورد انتظار از ورزش، به روش کاهش‌گرایی استخراج گردید. پس از پایان این مرحله به منظور تکمیل و تایید یافته‌ها، تعداد ۲۴ نفر^(۲) از اساتید دانشگاهی مدیریت ورزش (۵ نفر)، مدیران وزارت ورزش (۷ نفر)، کمیته ملی المپیک (۳ نفر)، و مدیران برخی از فدراسیون‌های ورزشی (۹ نفر)، به روش

جدول ۱. مفاهیم ارزشی استخراج شده از قرآن

ردیف	آیه‌های مرتبط	ارزش
۱	(کتابی است که در آن هدایت برای متقیان است، ۲ بقره) - (تقوا داشتن، ۲۴ بقره) - (بهترین لباس تقوا، ۲۶ اعراف) - (گرامی‌ترین نفر نزد خدا بانقواترین... -) (ترس از خدا، ۴۰ و ۱۵۰ بقره) - (ترس از خدا در غیب، ۱۸ فاطر) - (از خدا پروا کنید خدا آگاه به قلب‌های شماست، ۷ مائده) - (اگر تقوا داشته باشید به شما فرقان (تشخیص حق با باطل) می‌دهد، ۲۹ انفال) و ...	تقوا
۲	(ایمان به خدا و روز آخرت، ۶۲ بقره) - (ایمان به غیب، رسول و آخرت، ۳ و ۴ بقره) - (بگو ایمان آوردیم به خدا و آنچه بر ما نازل شده ...، ۸۴ آل عمران) - (گفتند ایمان آوردیم به رب العالمین، ۱۲۱ اعراف) - (پس ایمان بیاورید به خدا و رسولش که نبی امی است، ۱۵۸ اعراف) ...	ایمان
۴	(استعانت از صبر و نماز، ۴۵ و ۱۵۳ بقره) - (ثابت قدم بودن و صبر کردن، ۴۵ و ۴۶ انفال) - (ایمان و صبر پیروزی هر نفر بر ۱۰ نفر دشمن، ۶۶-۶۵ انفال) - (فاستقم کما امرت، ۱۱۲ هود و ۱۵ شورا) (صبر کن مانند پیامبران اولی العزم، ۳۵ احقاف) - (صبر جمیل، ۱۸ و ۸۳ یوسف ع) - (و صبر کن و صبر تو نباشد مگر برای خدا، ۱۲۷ نحل)....	صبر
۵	(همانا خدا امر به عدالت و احسان می‌کند، ۹۰ نحل) - (دشمنی باعث تعدی نشود عدالت کنید که نزدیک‌تر به تقواست، ۸ مائده) - (شهدا لله قوامین بالقسط حتی بر علیه خانواده، ۱۳۵ نساء) - (پیمان‌ه ترازو و میزان، ۹۰-۶۰ اعراف) - (عدالت با کافران که دشمنی ندارند، ۹-۸ حجرات) - (بگو پروردگرم امر به قسط می‌کند، ۲۹ اعراف) - (و زمانی که بین مردم حکم می‌کنید به عدل حکم کنید، ۵۸ نساء) ...	عدالت

پس از پایان پذیرفتن این مرحله، ده‌ها مفهوم ارزشی در خلال مصاحبه‌ها، این ارزش‌ها به مراتب چهارگانه بدست آمد. با رفت و برگشت از داده‌ها به مفاهیم و تقسیم شدند؛ که در جدول ۲ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۲. تقسیم‌بندی مراتب ارزش‌های اسلامی

در ارتباط با خدا	در ارتباط با مردم (اجتماعی)	در ارتباط با خود (فردی)	ارزش‌های حیات دنیا
ایمان	حفظ نظام جامعه	علم	حفظ جان و حیات
تقوا	عدالت	تجربه	غذا و خوراک
اطاعت و تسلیم برای خدا	احسان	حکمت	لباس و پوشاک
اخلاص	اصلاح	تعقل	امنیت
امید به فضل و رحمت خدا	صداقت	التزام به حق	سلامت (عافیت)
صبر	دوست داشتن مومنان	اخلاص	زن و همسر
نذر و عهد با خدا و وفا به آن	دوستی نکردن با ظالمان	صبر	فرزند (پسر)
رضایت از خدا و قضای او	ایثار	حیا	مسکن
جهاد	کظم غیظ و گذشت	پاکیزگی	پدران، برادران
دوست داشتن خدا و رسول	اصلاح بین مردم	سکینه	اقوام و خاندان
توبه و انابه	عفت	تلاوت قرآن	مال و ثروت
شکر خدا	یاری مستضعفان	محکم گرفتن کارها	طلا و جواهر
دعا	همکاری به نیکوکاری	عمل به بهترین صورت	وسیله سواری
توکل	گفتار پسندیده	شرح صدر	تسلط بر دیگران
توسل	مشورت	بر و نیکوکاری	تجارت و کسب و کار
ذکر خدا	اخوت و الفت بین قلوب	غم نخوردن	عزت اجتماعی
نماز	عزت اسلام و مسلمین	امانت داری	جایگاه اجتماعی
فروتنی و خشوع	نترسیدن از غیر خدا	قناعت	راحتی و رفاه
نترسیدن از غیر خدا	فروتنی	مهربانی و نرمخویی	کشت و زرع
زکات	هجرت	جوانمردی	آب
حج	امربه معروف و نهی از منکر	دوری از هوا و هوس و گناه	دام

عنوان ارزش‌های استراتژیک اجتماعی کشف شدند. در ارزش‌های در ارتباط با خدا «ایمان» به عنوان این نوع ارزش شناخته شد. با چنین یافته‌هایی در ابعاد مختلف ارزش‌های استراتژیک اسلامی، تحقیق وارد فاز دوم شد. لذا از مطالعه اسناد توسعه ملی (از برنامه چهارم تا ششم توسعه) و برنامه‌های استراتژیک موجود در وزارت ورزش و جوانان و برخی از فدراسیون‌های ورزشی، ارزش‌ها و اهدافی که در این اسناد مدنظر بودند؛ به عنوان ارزش‌هایی که ورزش در جامعه ایجاد می‌کند؛ استخراج شدند. سپس با مطرح کردن آن‌ها برای مدیران و اساتید مدیریت ورزش کشور در قالب مصاحبه، تایید و تکمیل شدند و در قالب مقوله‌هایی دسته‌بندی شدند؛ که در جدول ۳ قابل مشاهده هستند.

اما در تعیین ارزش‌های استراتژیک، ابتدا ارزش‌ها در هر مرتبه براساس فاکتورهایی چون، اهمیت، وسعت (سطح اثرگذاری) و مطلوبیت، اولویت‌بندی شدند. سپس ارزش‌های استراتژیک بدست آمده در طول مصاحبه با خبرگان اسلامی، مورد نقد، بررسی، تایید و تکمیل قرار گرفتند. بر این اساس، در ارزش‌های حیات دنیا که زمینه زندگی را فراهم می‌کنند؛ سه عامل «معیشت و اقتصاد، امنیت و سلامت»، به عنوان ارزش‌های استراتژیک در این مرتبه قرار گرفتند. در مرتبه ارزش‌های فردی، «تعلیم و تربیت اسلامی»، عاملی شناخته شد که برای بروز ارزش‌ها و سجایای اخلاقی فردی بسیار حیاتی و راهبردی است. در مرتبه ارزش‌های اجتماعی «حفظ نظام اسلامی، عزت اسلام و مسلمین، عدالت، اصلاح، احسان و توسعه»، به

جدول ۳. مقوله‌های ارزشی ورزش

ردیف	مقوله	داده‌ها (ارزش‌هایی که ورزش ایجاد می‌کند)
۱	سلامت جسمانی	سلامت عمومی، افزایش آمادگی جسمانی، پیشگیری از بیماری‌ها، درمان بیماری‌ها، تنظیم هورمونی و متابولیسم بدن، افزایش سواد حرکتی و ...
	سلامت روانی	ایجاد شادابی و نشاط، رشد شاخص‌های روانی (مثل اعتماد به نفس، عزت نفس و ...)، پیشگیری از افسردگی و ...
۳	اجتماعی	شادابی و نشاط اجتماعی، ارتقاء سبک زندگی، توسعه مشارکت گروهی، تیمی و اجتماعی، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (اعتیاد، جرم، فساد، فقر و ...)، پرکردن اوقات فراغت، تفریح سالم و ...
۴	اخلاقی و تربیتی	توسعه ارزش‌های اخلاقی (صبر، استقامت، جوانمردی، مسئولیت‌پذیری و ...)، آموزش آموزه‌های اخلاقی و دینی، افزایش سازگاری اجتماعی، نقش در تربیت فردی و اجتماعی کودکان، نوجوانان و جوانان، تربیت دینی به صورت غیرمستقیم و ...
۵	اقتصادی	ایجاد اشتغال، کاهش هزینه‌های درمانی، تبلیغ از طریق ورزش، حمایت مالی، نقش در تولید ناخالص داخلی و ...
۶	معنوی	تبلیغ شعایر اسلام، توسعه مفاهیم دینی (ایمان، توکل و توسل، دعا، نماز و ...)
۷	عزت آفرینی	افتخار آفرینی، ایجاد همبستگی اجتماعی، همبستگی بین اقوام مختلف، اتحاد و همدلی، همبستگی ملی، غرور و اعتماد به نفس ملی و اسلامی و ...
۸	توسعه	توسعه در ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی، انسانی، اجتماعی و ...
۹	سایر	عدالت، نوع دوستی، صلح، تعاون، مهربانی و کمک به دیگر ملت‌ها، ارتباط بین‌الملل و ...

مورد آن‌ها نظرخواهی شد. سپس با ارایه ارزش‌های استراتژیک اسلامی، از آن‌ها خواسته

با استخراج ارزش‌هایی که ورزش قابلیت ایجاد آن‌ها را دارد؛ از خبرگان مدیریت و ورزش در

شد نقش ورزش در تحقق این ارزش‌ها را تعیین می‌باشد. کنند؛ که نتایج در جدول ۴ قابل مشاهده

جدول ۴. ارتباط ارزش‌های خلق شده توسط ورزش با ارزش‌های استراتژیک اسلامی از نظر خبرگان مدیریت ورزش

ردیف	ارزش‌هایی که ورزش ایجاد می‌کند.	ارتباط با ارزش‌های استراتژیک اسلامی
۱	استفاده ورزشکاران از ایمان، دعا- توکل- عبادت و غیره در ورزش	در ارتباط با ایمان خدا
۲	افتخار آفرینی (افزایش همبستگی و اتحاد ملی)- سلامت و آمادگی جسمانی (در حوزه دفاعی و امنیت ملی) - افزایش مشارکت اجتماعی	حفظ نظام اسلامی
۳	افتخار آفرینی (عزت ملی و اسلامی) - ایجاد غرور ملی	عزت اسلام و مسلمین
۴	عدالت- عدم تبعیض	اجتماعی عدالت
۵	پیشگیری و درمان، تاثیر بر سلامت جسمی و روانی- پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی- غنی‌سازی اوقات فراغت	اصلاح احسان
۶	صلح و دوستی- ارتباط بین‌المللی- جوانمردی و غیره	احسان
۷	صدور شأن و فرهنگ اسلامی- تبلیغ اسلام و ارزش‌های آن از طریق ورزش- توسعه اقتصادی، اجتماعی، انسانی و غیره	توسعه
۸	ایجاد زمینه برای بروز ارزش‌های اخلاقی- استفاده از ارزش‌های اخلاقی اسلامی در تربیت از طریق ورزش- رشد انواع توانمندی‌های فردی و اجتماعی از طریق ورزش	فردی تربیت و تربیت اسلامی
۹	ایجاد اشتغال- تاثیر بر تولید ناخالص داخلی- ایجاد درآمد پایدار به خصوص در حوزه آموزشی، همگانی و حرفه‌ای- ایجاد شرایط برای تبلیغ تولیدات ورزشی و غیرورزشی- کاهش هزینه‌های درمان- ارتقاء سبک زندگی- اوقات فراغت سالم و غیره	معیشت و اقتصاد
۱۰	سلامت و آمادگی جسمانی (شمار حوزه دفاعی)- کاهش آسیب‌های اجتماعی	ارزش حیات دنیا امنیت
۱۱	سلامت جسمانی و روانی- پیشگیری و درمان بیماری‌های جسمی و روانی- ارتقاء شاخص‌ها و توانمندی‌های روانی مانند اعتماد به نفس، عزت نفس و غیره	سلامت

ارزش‌های فردی و اجتماعی را مطرح نموده است (Eisazadegan, 2012) که سطوح ارزشی نظام ارزشی سکولار غرب می‌باشد؛ که عمدتاً تا سطح اجتماعی است. اما در تحقیقات غربی با گرایش مذهبی فرناندو و چادهاری^۱ (۲۰۱۰) سطوح ارزش‌ها را از فردی، اجتماعی، تعامل با محیط و خداوند مطرح نموده‌اند. تقسیم‌بندی ارزش‌ها از حیات دنیا تا سطح ارتباط با خدا، باعث ایجاد سلسله مراتبی از ارزش‌ها می‌شود؛ که از بالا به پایین ارزش‌های هر مرحله بر مرحله دیگر دارای برتری هستند. در نظام ارزشی اسلام ارزش‌هایی داریم که خداوند انسان را به انجام و رعایت آن‌ها امر می‌کند. نیازهای دنیایی وجود دارند از حیات دنیا، که انسان می‌تواند از آن‌ها

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این پژوهش، بررسی نقش ورزش در تحقق ارزش‌های استراتژیک اسلامی بود. بر این اساس ابتدا به شناخت ارزش‌های اسلامی از منابع اصلی آن، یعنی قرآن و احادیث اقدام شد. سپس یافته‌ها با نظرات اساتید و خبرگان دینی تایید و تکمیل شدند. بر اساس یافته‌ها، ارزش‌های اسلامی از چهار مرتبه «ارزش‌های حیات دنیا، ارزش‌های فردی، ارزش‌های اجتماعی و در ارتباط با خدا» تقسیم‌بندی شدند. این یافته با یافته‌های علی اکبری و رضانی (۱۳۹۱) و مصباح یزدی (۱۳۹۴) هم‌جهت است. همچنین این یافته در نظرات روکیج و شوارتز مشهود است. البته شوارتز تقسیم‌بندی به

کلان و سطح سازمانی استفاده گردد. به نظر می‌رسد در مدیریت سطح کلان و سازمان‌های کشور ما، در بحث ارزش‌های استراتژیک اسلامی، کمتر توجه می‌شود؛ که این امر باعث حل ناقص مسائل از یک سو و عدم دستیابی به مصالح مادی، معنوی، فردی و اجتماعی، از سوی دیگر خواهد شد. چرا که در مدیریت اسلامی هدف از تشکیل جامعه و مدیریت آن تامین مصالح مادی و معنوی افراد است (Mesbah Yazdi, 2015). این امر بدون توجه همه جانبه به امور استراتژیک در همه سطوح امکان‌پذیر نخواهد بود.

بخش دیگر تحقیق، استخراج ارزش‌های قابل دستیابی از طریق ورزش بود؛ که با مطالعه اسناد استراتژیک کشور، مطالعه پیشینه و مصاحبه با اساتید و مدیران ورزش کشور بدست آمد. نتایج با یافته‌های مرادی و همکاران (۱۳۹۴)، ذاکریان و همکاران (۱۳۹۸) و پارسامهر و همکاران (۱۳۹۵) همخوان است. یافته‌های این بخش نشان دادند که ورزش از یک گستره و ظرفیت بالای ارزش آفرینی در ابعاد مختلف از بخش سلامت، امنیت، اقتصاد، توسعه شاخص‌های اجتماعی، تعلیم و تربیت تا ارزش‌های معنوی را دارد. این مورد برای مدیریت ورزش کشور، مسئولیت بزرگی را ایجاد می‌کند؛ تا با ورود موثر در تمامی این بخش‌ها با برنامه‌های استراتژیک، مسئولیت اجتماعی خود را به نحو احسن اجرا کند. لذا پیشنهاد می‌شود سازمان‌های ورزشی مسئول بخش‌های تربیتی، نظامی، همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای با رویکرد بازنگری مجدد، ظرفیت ارزش آفرینی خود در جامعه اسلامی از طریق ورزش را بازنگری نموده و برای تحصیل آن در جامعه برنامه‌ریزی نمایند.

استفاده کند. ولی برای استفاده از آنها حدودی قرار داده شده؛ که اگر انسان از آن حدود خارج شود و یا به عبارت دیگر تعدی کند؛ وارد گناه و معصیت می‌شود. اگر شرایط زندگی دنیا فراهم باشد؛ رسیدن به ارزش‌های فردی تسهیل می‌شود. اگر شرایط رسیدن و انجام ارزش‌های فردی فراهم شد؛ آنگاه می‌توان به برقراری و عمل به ارزش‌های اجتماعی امیدوار بود. پس از زمانی که این شرایط ایجاد شد؛ بستر برای ظهور ارزش‌های در ارتباط با خدا بهتر فراهم می‌شود. با این تفاسیر نظام ارزشی اسلام دارای جامعیت و گستردگی خاصی است که تمامی سطوح زندگی انسانی، در تمام مراتب را دربر می‌گیرد و برای آن دستورالعمل ارزشی دارد.

بخش دوم یافته‌ها مربوط به کشف ارزش‌های استراتژیک اسلامی بود. در جریان کشف ارزش‌ها از آیات قرآن، مطالعه احادیث مرتبط و مصاحبه با خبرگان اسلامی، ارزش‌هایی استخراج شد که جنبه بسیار حیاتی و راهبردی دارند. این عوامل که ارزش‌های استراتژیک نامگذاری شدند؛ می‌توانند بستر را برای منتفع شدن افراد از ارزش‌های مادی، بروز ارزش‌های فردی، اجتماعی و در ارتباط با خدا را فراهم کنند. که این مورد با یافته‌های کینی (۱۳۸۷)، مبینی و ربانی (۱۳۹۱) هم‌خوانی دارد. یکی از عوامل و لوازم موردنیاز برای مدیریت استراتژیک بر مبنای ارزش‌ها، تعیین ارزش‌های استراتژیک است. براساس این ارزش‌ها، شبکه‌سازی ارزش‌ها و اهداف، یعنی تبدیل ارزش‌های استراتژیک به ارزش‌ها و اهداف میانی و عملیاتی صورت می‌پذیرد و هرگونه اقدام و عمل در مدیریت، بر مبنای آن انجام خواهد شد. لذا پیشنهاد می‌شود از ارزش‌های استراتژیک اسلامی در مدیریت

بخش اصلی یافته‌ها تعیین نقش ورزش در تحقق ارزش‌های استراتژیک اسلامی بود. یافته‌های این بخش نشان دادند که ورزش دارای ظرفیت نقش آفرینی در سطوح چهارگانه ارزشی یعنی از سطح ارزش‌های حیات دنیا، فردی، اجتماعی و در ارتباط با خدا می‌باشد. در خصوص سطح اول ارزش‌های استراتژیک اسلامی یعنی سلامت، امنیت و اقتصاد، نشان داده شد که ورزش توانمندی بالایی در تحقق آنها دارد. این مورد با یافته‌های ذاکریان و همکاران (۱۳۹۸)، گالیمو (۲۰۱۶)، مرادی و همکاران (۱۳۹۴) و کلاشی و همکاران (۱۳۹۵) هم‌خوان است. ارزش‌های حیات دنیا در نظام ارزشی اسلامی، زمینه زندگی را ایجاد می‌کنند؛ لذا از اهمیت بسیار بالایی برخوردارند. هدف‌گذاری برای ارزش‌های حیات دنیا در منابع اسلامی، تلاش برای بهرمندی همه اعضاء جامعه از حد مطلوبی از این موهبت‌ها است. ورزش در خصوص سلامت، که یکی از مهمترین نقش‌ها و وظایف‌اش به شمار می‌رود؛ به عنوان یکی از ارکان اصلی سلامت جامعه، بسیار اثرگذار خواهد بود. لذا پیشنهاد می‌گردد سازمان‌های مسئول در قالب یک برنامه جامع، که وظایف هر سازمان در آن و در جهت هم‌افزایی مشخص شده باشد؛ در جهت تحقق این وظیفه مهم ورزش، نقش آفرینی نمایند. از طرفی در خصوص امنیت و در بعد داخلی، ورزش با پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و جرم می‌تواند نقش آفرینی نماید. در بعد امنیت بین‌المللی نیز، هم از بعد آمادگی جسمانی عموم جامعه و به‌طور ویژه نیروهای مسلح، ورزش می‌تواند در مساله دفاعی و امنیت ملی اثرگذار باشد. در خصوص مورد اخیر در کشور ما نیروهای مسلح، در چارت سازمانی خود دارای ادارات

تربیت‌بدنی می‌باشند؛ که وظیفه آماده نگه‌داشتن نیروها از نظر بدنی را دارند. اما در مورد آمادگی بدنی عموم جامعه در خصوص مسایل دفاعی کمتر توجه شده است. لذا پیشنهاد می‌شود با استفاده از ظرفیت نیروهای مسلح در این خصوص برنامه‌ریزی‌های لازم در قالب برنامه استراتژیک جامع و با همکاری و هم‌افزایی سایر سازمان‌های ذیربط انجام پذیرد.

اما در بعد اقتصادی، بنابر یافته‌ها ورزش دارای ظرفیت نقش آفرینی مستقیم و غیرمستقیم در ابعاد مختلف اقتصاد می‌باشد. اما به نظر می‌رسد این کارکرد ورزش در ایران، تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است و بیشتر توجه بر روی توسعه قهرمانی و همگانی ورزش بوده است. لذا پیشنهاد می‌شود؛ در وزارت ورزش با قرار دادن یک معاونت با عنوان معاونت اقتصادی، به ظرفیت ورزش برای نقش آفرینی در ابعاد مختلف اقتصاد کشور توجه شود.

سطح دوم ارزش‌های اسلامی، مربوط به ارزش‌های فردی است؛ که تعلیم و تربیت اسلامی به عنوان ارزش استراتژیک متناظر با این سطح در مرحله اسلامی این پژوهش، بدست آمد. یافته‌ها در خصوص ارتباط و نقش آفرینی ورزش در تعلیم و تربیت اسلامی با بیانات رضوانی‌نژاد (۱۳۹۱)، خلجی (۱۳۹۵) و تاج بخش (۱۳۹۳) همسویی دارد. به عبارت دیگر ورزش چون یکی از اجزای تعلیم و تربیت است؛ می‌تواند در ابعاد مختلف ارزشی، موثر واقع شود. به علاوه امروزه جذابیت ویژه ورزش برای تمامی اقشار جامعه، از کودکان تا کهنسالان، آن را به یکی از موثرترین ابزار آموزش و تعلیم ارزش‌ها به صورت مستقیم و غیرمستقیم تبدیل کرده است.

که پیشتر بحث شد؛ بر حفظ نظام اسلامی و عزت اسلام و مسلمین تاثیر دارد. به نظر می‌رسد در حال حاضر ظرفیت ورزش در مقوله افتخار آفرینی بیشتر مورد توجه مدیریت ورزش کشور است؛ که البته اگر در ارتباط با این دو ارزش استراتژیک اسلامی برای حاکمیت مطرح شود؛ بدون شک در ارتقای جایگاه ورزش و نگاه استراتژیک نظام به آن، و در نتیجه در توسعه و جذب منابع بهتر برای ورزش موثر خواهد بود. مورد دیگر از یافته‌ها، در خصوص نقش ورزش در ارتباط با ارزش استراتژیک اجتماعی «اصلاح» بود. توضیح این که ارزش اصلاح در مقابل فساد قرار گرفته و به هر گونه تلاش برای رفع فساد در هر سطح و منظری را دربر می‌گیرد. بر این اساس ورزش از یک‌سو از طریق پیشگیری و درمان در حوزه سلامت جسمی و روانی، همچنین پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی، غنی‌سازی اوقات فراغت، پیشگیری از جرایم و غیره، در تحقق ارزش اصلاح، می‌تواند نقش ایفا کند. این مورد با یافته‌های مرادی و همکاران (۱۳۹۴) و ذاکریان و همکاران (۱۳۹۸) همسو می‌باشد. اما در ارتباط با ارزش‌های عدالت و احسان که از ارزش‌های مهم اسلامی هستند؛ ورزش در ایجاد روحیه عدالت‌خواهی و نیکوکاری و احسان، از جنبه تربیتی و اجتماعی توانایی بالایی برای ایفای نقش دارد؛ که با بیانات رضائی‌نژاد (۱۳۹۱) و نوابخش و جوانمرد (۱۳۹۲) در این راستا هم جهت است. در نهایت، در مورد ارزش توسعه و نقش ورزش در توسعه کشور و نظام اسلامی، بنابر آن چه تا کنون بحث شد؛ ورزش در توسعه از سلامت، امنیت، اقتصاد، تعلیم و تربیت، تا سایر ارزش‌های استراتژیک

اما نگاه تک بعدی در سطوح مختلف ورزشی به سلامتی، آمادگی جسمانی و مهارت، باعث شده است که جایگاه ارزشی، هنری، تفریحی، اجتماعی و اخلاقی ورزش تنزل یابد. بنابراین باید از این اشتباه اجتناب شود (Ramezanijad & Goharrostami, 2017). لذا پیشنهاد می‌شود در آموزش و پرورش و وزارت علوم و حتی وزارت ورزش، ظرفیت‌های تربیتی ورزش، در ابعاد مختلف شناسایی و با رویکرد ارزشی برای دستیابی به آن‌ها برنامه ریزی صورت پذیرد. سطح سوم ارزش‌ها، مربوط به اجتماع است. در این سطح، ۶ عامل در فاز اسلامی، به عنوان ارزش استراتژیک شناخته شدند. در مورد نقش آفرینی ورزش در ارزش‌های حفظ نظام اسلامی و عزت اسلام و مسلمین، یافته‌ها نشان دادند؛ ورزش می‌تواند در این موارد نقش آفرین باشد. طبق یافته‌ها از طریق کسب مقام‌های ورزشی می‌توان باعث افزایش همبستگی و اتحاد در سطوح مختلف جامعه شد. همچنین کسب افتخارات باعث ایجاد غرور و اعتماد به نفس ملی و اجتماعی و کسب منافع سیاسی و عزت در جامعه جهانی، برای کشور و اسلام خواهد شد. این مورد با یافته‌های ذاکریان و همکاران (۱۳۹۸)، گالیمو (۲۰۱۶) و شرینیواسا (۲۰۱۸) همخوان است. همچنین شرکت افراد جامعه در ورزش باعث انسجام اجتماعی بیشتر و افزایش مشارکت اجتماعی جامعه خواهد شد؛ که با یافته‌های پارسامهر و همکاران (۱۳۹۵) و نوابخش و جوانمرد (۱۳۹۲) هم‌خوانی دارد. لذا ورزش از جهت شرکت افراد جامعه در آن از یک‌سو، به‌علاوه کسب جایگاه‌های ملی و بین‌المللی، همچنین تاثیر بر روی مسایل امنیتی

شدن زمینه‌های مادی و اجتماعی و تحقق شناخت لازم برای انتخاب آزادانه راه راست زندگی و گسترش خداپرستی در جامعه است (Mesbah Yazdi, 2011). به عبارت دیگر همه ارزش‌ها از سطح حیات دنیا تا فردی و اجتماعی درصدد رساندن افراد به ایمان و در نتیجه قرب الهی هستند. امروزه دیدن ورزشکارانی که در لحظه موفقیت در صحنه‌های ورزشی از خداوند سپاسگذاری می‌کنند بسیار رایج است؛ که نشان‌دهنده استفاده و ارتباط آن‌ها با خداوند و دعا و کمک گرفتن از او در زندگی است. از طرفی جذابیت ورزش برای کودکان، نوجوانان و جوانان بسیار زیاد است. لذا می‌توان از طریق ورزش مفاهیم ایمان، مانند دعا، توکل و غیره را در شرایط ایجاد شده توسط ورزش به آن‌ها آموخت. از طرف دیگر جذابیت ورزش به نحوی است که می‌توان برای جذب افراد در مکان‌های مذهبی از آن استفاده کرد. لذا پیشنهاد می‌شود نهادهای مذهبی مثل مساجد، در کنار فعالیت‌های فرهنگی و دینی خود، ورزش را هم در برنامه‌های خود جای دهند و از طریق آن به آموزش مفاهیم دینی اقدام نمایند. همچنین با وارد کردن کودکان، نوجوانان و جوانان به نظام ارزشی اسلام، در جهت حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی موثر واقع شوند.

در پایان نگاه به ورزش با عنوان پدیده‌ای که ظرفیت‌های بسیاری در ارزش آفرینی در جامعه و تحقق ارزش‌های موردنظر دین دارد؛ می‌تواند آن را به یکی از پدیده‌های استراتژیک برای نظام اسلامی تبدیل کند؛ تا با دقت نظر بیشتری به آن توجه شود و برای توسعه متقارن آن برنامه‌ریزی شود.

اجتماعی اسلامی و حتی توسعه و تبلیغ اسلام می‌تواند نقش آفرین باشد.

در خصوص چهار ارزش استراتژیک اخیر یعنی اصلاح، عدالت، احسان و توسعه، پیشنهاد می‌شود، علاوه بر تلاش در جهت تحقق ارزش‌های استراتژیک اسلامی؛ از ظرفیت تکاملی و دوار این ارزش‌ها، برای مدیریت ورزش کشور نیز استفاده شود. به عبارت دیگر توسعه ورزش بدون در نظر گرفتن عدالت و احسان در توزیع آن در کشور، باعث رشد نامتقارن و بروز نابسامانی‌هایی در این راستا خواهد بود. از طرف دیگر عدم توجه به ارزش اصلاح، می‌تواند باعث ایجاد فساد در قسمت‌های مختلف ورزش شده و توسعه را دچار مشکل و کندی و یا حتی رشد نامتقارن نماید.

اما در بالاترین مرتبه از مراتب نظام ارزشی اسلام، یعنی ارزش‌های در ارتباط با خدا، ارزش استراتژیک متناظر با آن «ایمان» شناخته شد. یافته‌های تحقیق در خصوص نقش آفرینی ورزش در آن، با یافته‌های ویسی (۲۰۰۰) و رویچادهاری (۲۰۱۹)، در خصوص استفاده ورزشکاران از ایمان و ارتباط با خدا همخوانی دارد. همچنین در خصوص نقش ورزش در تربیت مذهبی-دینی و ایمان، با یافته‌های ذاکریان و همکاران (۱۳۹۸)، رضانی‌نژاد (۱۳۹۱) و تاج بخش (۱۳۹۳) همخوانی دارد. هدف نهایی نظام ارزشی اسلامی، رسیدن به آخرین مراتب کمال و قرب الهی و بهرمندی از عالی‌ترین و پایدارترین فیض و رحمت و رضوان ابدی است؛ که در ارزش ایمان تجلی می‌یابد. هدف متوسط، تحقق عبادت و اطاعت از خدای متعال است؛ که وسیله‌ای برای رسیدن به آن مقام عالی و هدف نهایی محسوب می‌شود. هدف قریب، فراهم

- Forouzandeh D, L., & molaei, E. (2009). Investigating the value system in Islamic management and other schools. *Rahbord Yas*, 17, 167-187. [Persian]
- Galimov, I. A. (2016). The Attitude of The Religion Islam to The Physical Culture, Sport and Healthy Lifestyle. *International Journal of Humanities and Cultural Studies (IJHCS)*, 3(2), 148-155.
- Jalili, K. S. (2013). The share of sports in the economy. *Donyaye Eghtesad Newspaper*, 6 june (2948). [Persian]
- Kalashi, M., Hoseini, S., & Rajaii, M. (2016). The Effect of Government and Households Sports Expenditure to G.D.P in Iran. *Sport Management Studies*, 8(38), 165-182. [Persian]
- Keeney, R. L. (2008). Value - Focused thinking: a path to Creative decision making (V. Motlagh, Trans. 7 ed.). Tehran: Karaneh Elm Publication. [Persian]
- Khalaji, H. (2016). Principles and foundations of physical education; *Physical Education and Sports Science* (8 ed). Tehran: Payame Noor University. [Persian]
- Maktabi, S. M. (1998). Sport a phenomenon with multiple nature. Tehran: Research Management of Islamic Research Center of Radio and Television. [Persian]
- Mesbah Yazdi, M. T. (2011). Teaching Philosophy (Vol. 2). Qom: Imam Khomeini Institute of Education and Research publishing. [Persian]
- Mesbah Yazdi, M. T. (2012). The prerequisites for Islamic management. Qom: Imam Khomeini Institute of Education and Research publishing. [Persian]
- Mesbah Yazdi, M. T. (2015). Ethics in the Quran (Eighth ed. Vol. 1). همچنین این رویکرد نسبت به ورزش ظرفیت-های جدید پژوهش، در مسایل مرتبط با مدیریت ورزش را برای محققین باز نموده؛ تا بجای پرداختن بیش از حد به مسایل اقتصادی ورزش، که در کشورهای غربی رایج است؛ به بررسی و تحقق سایر ارزش‌های تولید شده توسط آن بپردازند. همچنین می‌تواند نگاه دقیق‌تری باشد برای مدیران استراتژیک ورزش کشور، تا بتوانند ظرفیت ورزش را به نظام معرفی کنند؛ تا انشالله در برنامه‌های آینده کشور نظیر برنامه هفتم توسعه، گام دوم انقلاب، همچنین در بحث حکمرانی اسلامی، ورزش به جایگاه شایسته خود دست یابد.
- منابع**
- Aliakbari, H., & Ramezani, H. (2013). Deliberating Theoretical Bases of Decision-making Based on Islamic Ethics. *Scientific Journal of Islamic Management*, 20(1), 149-174. [Persian]
- Eisazadegan, A. (2012). The systems of values, personality and change. *Maarefat*, 21(79), 93-79. [Persian]
- Erfani, N., parsaju, A. (2018). Development strategies the ethics of chivalry among the athletes of the Hamedan province. *Contemporary Studies on Sport Management*, 7(14), 17-27. [Persian]
- Faramarzi, D. (1999). Schwartz's Circular Structure Theory. *Nameh Pzhohhesh Farhangi*, 14 and 15, 129-107. [Persian]
- Fernando, M., & Chowdhury, R. (2010). The relationship between spiritual well-being and ethical orientations in decision making: An empirical study with business executives. *AustraliaJournal of Business Ethics*, 95, 211-225.

Model of Sports Ethics. Pazhoheshname Akhlagh, 25(7), 45-68. [Persian]

➤ Taslimi, Z. (2016). Presenting the financing framework of sports federations with the focus on self-sufficiency studied: federations of Track and field, swimming, gymnastics. University of Guilan, Rasht. [Persian]

➤ Tavakkoli, A. (2012). Analysis of the role of values in management; a step in the theorizing of Islamic management. Methodology of Social Sciences and Humanities, 18(71), 99-117. [Persian]

➤ Wiese, B. D. (2000). Spirit, Mind, and Body. Athletic Therapy Today, 5, 41-42.

➤ Zakeriyan, A., Jalali, F. M., Ghara, M. A., & Alidoost, G. E. (2019). Prioritization and Analysis of the Viewpoints of Honorable Religious Authorities and Top Instructors of Seminary on the Sport Functions in Iranian Society. New trends in sport management, 7(24), 111-123. [Persian]

Qom: Imam Khomeini Institute of Education and Research publishing. [Persian]

➤ Mobini, D. A., & Rabbani, A. (2012). Value-based Strategic Management in Organizational Level. Majlis and Rahbord, 19(70), 63-101. [Persian]

➤ Moradi, S., Khaledian, M., & Mostafaei, F. (2015). Role of Sport in Developing Social and Cross-cultural Communications. Communication Management in Sport Media, 1(4), 55-60. [Persian]

➤ Navabakhsh, M., & Javanmard, K. (2013). Sociological study of the function of sports on social cohesion in Iran in the eighty's decade. Shushtar Social Sciences, 3(22), 1-36. [Persian]

➤ Parsamehr, M., Rasoolinejad, S. P., & Nikzad, M. R. (2016). Research on the function of sports in social cohesion (Case study: the people of Talesh). Journal of Sport Management and Motor Behavior, 12(23), 237-250. [Persian]

➤ Ramzaninajad, R. (2013). Educational foundation of sports. Rasht: Haghshenas Publications. [Persian]

➤ Ramezaninejad, R., & Goharrostami, H. R. (2017). Fundamentals of values and ethics in sports (Vol. 1). Tehran: Elm o Harkat. [Persian]

➤ Roychowdhury, D. (2019). Spiritual Well-Being in Sport and Exercise Psychology. SAGE Open, 9(1), 1-6.

➤ Shrinivasa, S. (2018). Role of physical education and sports in nation building. International Journal of Physical Education, Sports and Health, 5(2), 08-09.

➤ Tajbakhsh, A. (2014). An Islamic Ethical Approach to Promotion

The Role of Sport in the Realization of Strategic Values of Islam

Koochi Mohammad*¹, Rezaei Soofi Morteza², Keshavarz Ioghmans³

Received: Jul 27, 2020

Accepted: Jun 23, 2021

Abstract

Objective: The aim of this study was to investigate the role of sport in the realization of Islamic strategic values.

Methodology: Qualitative research was conducted with hermeneutic and phenomenological approaches. Data were collected by searching Quran verses, authentic hadiths and strategic documents of the Iran's sports. Then, by theoretical sampling method depth semi-structured interview was conducted with 46 religious' experts, university and sports managers an aimed at achieving theoretical saturation. Data analysis was done with Inductive and reductionism approach. The validity of the research has been confirmed in terms of plausible, defensible and trustworthiness.

Results: The research findings showed that sport has a high potential in realizing Islamic strategic values in the hierarchy of world life values (Economics and livelihood, health, security) Individual (Islamic education), social (maintaining the Islamic system, dignity of Islam and Muslims, justice, reform, kindness, development) to communication with God (faith).

Conclusion: Introducing the potential of sports to create value in society and the realization of Islamic strategic values, can turn it into one of the strategic phenomena for the Islamic Republic. And sport to achieve its appropriate position in the future plans of the country, such as the seventh development plan and the second step of the Revolution.

Keywords: The role of sport; Strategic values; Islamic values; values realization

1. PhD student, Sports Management, Payame Noor University, Tehran, Iran. 2. Associate Professor, Department of Physical Education, Payame Noor University, Tehran, Iran. 3. Professor, Department of Physical Education, Payame Noor University, Tehran, Iran.

*. Corresponding author's e-mail address: titigolchin@yahoo.com.